

Schiele szélsőségei

GALÉRIA - LXI. évfolyam, 20. szám, 2017. május 19.

Ha csak azt vesszük, hogy Egon Schiele (1890–1918) papír alapú munkái közül összesen százhatvan válogatott gouache festményét, akvarelljét és rajzát hozta össze Klaus Albrecht Schröder igazgató-kurátor a bécsi Albertina, valamint osztrák és külföldi köz- és magángyűjtemények tulajdonából, ez a reprezentatív tárlat már akkor is megér egy látogatást. A rendező elképzelése szerint a magányos művész és a társadalom, valamint a falakra függesztett páratlan *œuvre* és kora földhözragadt realitása közötti kontrasztot a térben lebegő óriás fotográfiák hangsúlyozzák.

A mindössze évtizedes életmű valamennyi szakaszát bemutatják, az ifjúkori zsenyéktől a korai halála előtti, utolsó skiccekig. Stílusfejlődése a naturalizmustól, szimbolizmustól az impresszionizmus kései fázisaig követhető, nem utolsósorban a Wiener Werkstätte és a Jugendstil reá gyakorolt, döntő hatásaig. Választott példaképe az ünnevelt festőfejedelem – Gustav Klimt – volt, de nála a rajz csak másodlagos szerepet játszott jobbra allegorikus piktúrája mellett, mint ötletrogzítás, terv és előzetes vázlat, viszont Schielénél a grafika önállóvá és az olajképekkel egyenrangúvá vált. Alig húszévesen, már 1910 táján kialakult másokéval összetéveszthetetlen, egyéni stílusa, a teljesen semleges háttér ellentétéként a figurák és tárgyak kontúrjainak erőteljes hangsúlyozásával, többnyire szecessziós dekorativitással. Klimt idealizáló témavilágával szemben Schiele drámaiságát a rusztikus szerkesztés mellett az olykor sötét kolorit is tovább fokozza. Az esztétizáló szépség helyett szívesen hangsúlyozta a taszító vonásokat, a normális mellett a patológikust is kutatta, hogy az álságos prűdséget meg a nyárspolgári morált a vérbő erotikával provokálja. Az olyan tabuk döntögetése mellett, mint a kiskorúak vagy az azonos neműek szexualitása, átmenetileg háttérbe szorultak bizonyos szakrális vonatkozásai, gondoljunk itt csak a bizánci ikonok ihlette V-alakú ujjtartásra vagy a Fin de Siècle életörömöt habzsoló fényűzésével szemben a szerzetesi szegénység propagálására, félig meztelen és legfeljebb rövid inget vagy durva barátcsuhát hordó, magányos vagy páros férfifiguráinak hosszú sorával. Csak a legújabb kutatások tárták fel, hogy 1912–1918 közötti, ún. allegorikus művei csoportjában az olyan patetikus címadású kompozíciók – mint a *Megváltás*, *Áhítat* vagy *Az igazság feltárása* –, a XIII. századi „spirituálisok”, illetve Assisi Szent Ferenc tanaival szembesült mélyrehatóan. Festő barátja – Albert Paris Gütersloh – feljegyzése szerint: „A kevés valódi művész között Schiele a valóban jóságos kevesek közé tartozott.” Másik kortársa – Johannes Käfer – 1946-ban Schiele „színtiszta jóságát, a teremtmények iránti franciskánus szeretetét, valamint hamisítatlan szerénységét” méltatta. A mostani tárlat tudományos tanácsadója – Johann Thomas Ambrózy – az 1911-ben elkezdett Szent Ferenc és Klára sorozatból a *Megtérés*, *Becézés* meg az *Agónia* esetében mutatta ki az askézis szembesítését az anyagi javakat harácsoló törekvéssel...

A hazai vonatkozások sem hiányoznak, mivel Schiele már 1912 elején vendégszerepelt Budapesten a Neukunstgruppe (Újművészeti Csoport) tagjaival. 1912–13 fordulóján Győrben tartózkodott a dúsgazdag szeszgyáros és műgyűjtő Léderer család villájában – akikkel még Klimt hozta össze –, és a legidősebb fiú, a kamaszodó Erich Léderer 1913-ban befejezett olajportréjához mintegy húsz akvarellt meg egyes technikájú vázlatot vagy ceruzarajzot készített, különféle álló és ülő pózokban, amelyekből itt és most is ízelítőt kapunk, az Albertina, illetve a Kunstmuseum Basel tulajdonából, végül a mi Szépművészetünk kölcsönözte a *Két barátnő* (1912) erotikus kisugárzású és dekoratív akvarelljét. 1917 őszén Schiele közvetítésével vásárolták meg Lédererek Klimt *Beethoven-frízét*, így maradhatott az utókorra a Wiener Secession eme örökbecsű kelléke.

(Egon Schiele, Albertina, Bécs. Megtekinthető június 18-ig, a müncheni Hirmer Verlag 380 oldalas, gazdagon illusztrált katalógusának kíséretében. Lapszámunk képeit a tárlat anyagából válogattuk.)

